

В. Янукович, Президент України:

«На початку ХХІ ст. для України особливо важливим є те, що знання, трансляцію і генерування яких забезпечує освітньо-наукова система, дедалі більше стають джерелом економічного зростання й суспільного поступу в умовах браку додаткових вкладень праці та капіталу. Однакові за обсягом інвестиції дають набагато більший ефект за наявності кваліфікованих кадрів, здатних швидко й ефективно освоювати нові знання, уміння та навички в сприятливому науковому й інноваційному середовищі.

Одна з визначальних особливостей економіки ХХІ ст. полягає в тому, що джерелом зростання продуктивності праці у світі дедалі більше стають інновації в широкому сенсі (оптимізація виробничих процесів, інтеграція у виробництво нових технологій, виробів, видів послуг), а адекватне вимогам часу інноваційне середовище є можливим лише за умови високого рівня розвитку освітньо-наукової системи. Тому реформування освітньої системи України є на сьогодні першочерговим завданням. Серед ключових напрямів такого реформування є насамперед приведення освіти відповідно до запитів економіки, інтеграція в єдиний європейський освітній простір, посилення дослідницького та інноваційного компонентів.

<...> Посилення дослідницького та інноваційного компонентів. Актуальність цієї проблеми посилюється з огляду на значення високих технологій і наукоємних виробництв для сучасної економіки. Отже, проблема інтеграції науки й освіти в сучасному глобалізованому світі безпосереднім чином позначається також на багатьох галузях національної економіки та на соціальній сфері, оскільки вищий технологічний рівень товарів і послуг – це вищий рівень оплати праці, а відтак, і добробуту суспільства.

Розвиток вищої освіти, підвищення її якості, зокрема за рахунок посилення інтеграції з науковими дослідженнями, є одним із пріоритетів Європейського Союзу. Рада Європи у 2000 р. у Лісабоні (Португалія) прийняла Лісабонську стратегію (Lisbon Strategy) розвитку Євросоюзу, а у 2003 р. в Барселоні (Іспанія) цю стратегію було доповнено рішенням щодо необхідності спрямування до 2010 р. не менше 3 % від ВВП на дослідження та інновації. Головною метою зазначеної стратегії стало забезпечення до 2010 р. трансформації об'єднаної Європи в найбільшу у світі економіку, засновану на знаннях.

Для України питання інтеграції науки й освіти є важливим також і внаслідок специфічних для країни обставин: національна економіка (як приватний, так і державний сектор) не здатна повною мірою забезпечити попит на наукові дослідження і розробки вітчизняних фахівців, тому

інтеграція з освітою є природним засобом збереження й подальшого розвитку української науки.

Ефективною відповіддю на цей виклик є посилення вищих навчальних закладів, які разом із власне освітньою активно ведуть науково-дослідну та інноваційну діяльність дослідницьких університетів. У сучасному світі «дослідницький університет» – це вищий навчальний заклад, який не просто провадить наукові дослідження разом з освітньою діяльністю, а й має значні успіхи в таких дослідженнях, і випускники якого самі стають провідними науковцями.

Ідеї повноцінного приходу науки в університети вийшли в Україні на перший план у середині 2000-х років як результат прагнення розбудувати сучасну інноваційну економіку, впливу прикладу зростання рівня інтегрованості освітньо-наукових систем країн ЄС на тлі європейських устремлінь України та закономірного бажання провідних українських ВНЗ виділитися із загальної маси та отримати реальну автономію.

2007 р. урядом України було ухвалено Постанову «Про затвердження Державної цільової науково-технічної та соціальної програми “Наука в університетах” на 2008–2012 роки». Програмою було передбачено створення при університетах науково-навчальних центрів, оновлення матеріально-технічної бази ВНЗ. Проте реалізацію програми можна оцінити як успішну лише дуже частково. Зокрема, за одним з найважливіших показників, реалізацією науково-технічних проектів за пріоритетними напрямками розвитку науки й техніки Програма 2009–2010 рр. виконувалася лише на 15 % (сім проектів з 50 запланованих), що, утім, не дивно з огляду на обсяги реального фінансування – близько 6 % від запланованого рівня.

У лютому 2010 р. Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову «Про затвердження Положення про дослідницький університет». Присвоєння університетові особливого статусу дослідницького має на меті підвищення ролі університету як центру освіти й науки, підготовки висококваліфікованих наукових і науково-педагогічних кадрів, упровадження в практику наукових досягнень, технічних і технологічних розробок, реалізації разом з іншими вищими навчальними закладами та науковими установами спільних програм за пріоритетними напрямками фундаментальних і прикладних наукових досліджень для вирішення важливих соціально-економічних завдань у різних галузях економіки.

Для успішного реформування української системи освіти в контексті провідних тенденцій розвитку європейського освітнього простору необхідно:

– для ефективного вирішення завдання реформування професійної освіти й підготовки кваліфікованих фахівців відповідно до потреб

національної економіки є доцільним спільно Міністерству соціальної політики України та Міністерству освіти і науки, молоді та спорту України із залученням науковців і громадських організацій розробити та впровадити систему перспективного прогнозування зайнятості населення;

- прискорити створення Національної системи кваліфікацій, яка є інструментом забезпечення порівнянності та прозорості освітніх систем європейських країн, а також логічним розширенням сфери діяльності Європейського Союзу з позицій Європейської політики добросусідства;

- зважаючи на критерії Національної рамки кваліфікацій, визначити конкретні компетенції для різних освітніх рівнів (базова середня освіта, повна середня освіта, ступені вищої освіти);

- радикально переглянути систему державного замовлення на підготовку фахівців із приведенням його у відповідність до реальних потреб національної економіки та широким використанням ринкових механізмів (кредитування, співпраця з підприємствами приватного сектору, зовнішньоекономічна діяльність);

- продовжити роботу з оптимізації інституційної структури вищої освіти з метою посилення її зв'язку з наукою та виробництвом за рахунок суттєвої оптимізації існуючої мережі ВНЗ і виділення провідних ВНЗ (5–10 % від сьогоденішньої загальної кількості), що ведуть активну наукову й інноваційну діяльність;

- створити необхідні умови для організації університетами, установами НАНУ та галузевими академіями наук спільних навчально-наукових центрів, спільного виконання ними важливих наукових програм, зокрема міжнародних, супроводження інноваційних проєктів;

- передбачити для наукових колективів можливість створення підприємств у спрощеному порядку для комерціалізації результатів наукової діяльності з урахуванням інтересів держави, відповідних наукових чи навчальних установ;

- для посилення дослідницького та інноваційного компонентів в українській освіті потрібно надати університетам реальну автономію як в академічному та дослідницькому, так і в господарському плані, насамперед у сенсі вільного розпорядження залученими коштами без значних обмежень щодо провадження наукової, освітньої та інноваційної діяльності. Це потребує насамперед прийняття кардинально оновленого Закону України “Про вищу освіту”, який сприятиме успішному реформуванню вищої освіти в Україні» (*Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 році: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НІСД, 2012. – С. 163–166*).